



Я.М. Романюк,
суддя Верховного Суду
України,
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України

Summary
The article goes about legal nature of agreements, concluded at the open auctions, grounds for their invalidation and defines parties to such agreements. The author has widely used both works of legal scholars and materials of judicial practice in this subject while writing the article

Особливості визнання недійсними договорів, укладених на прилюдних торгах

Практика розгляду судами цивільних справ про визнання недійсними прилюдних торгів останніми роками не відзначалася послідовністю. Як правило, такі справи в судах виникають у разі оспорування результатів торгів, проведених на стадії виконання судового рішення, а тому саме ця категорія справ є предметом нашого дослідження.

У 2003 р. Верховний Суд України в одній із розглянутих ним цивільних справ висловив правову позицію, яка зводилася до того, що «прилюдні торги за своєю юридичною природою — це продаж майна, на яке звернено стягнення і яке підлягає реалізації. Власником цього майна стає покупець, котрий запропонував за нього у ході торгів найвищу ціну. Таким чином, під час проведення прилюдних торгів укладається угода про передачу майна у власність, сторонами якої є покупець — учасник прилюдних торгів, котрим може бути фізична чи юридична особа, і продавець — відділ державної виконавчої служби (далі — ДВС. — Скороч. ред.) в особі спеціалізованої організації, що організовує та проводить ці прилюдні торги за договором із ДВС»¹.

Практика розгляду судами цивільних справ про визнання недійсними прилюдних торгів останніми роками не відзначалася послідовністю. Як правило, такі справи в судах виникають у разі оспорування результатів торгів, проведених на стадії виконання судового рішення

У подальшому в судовій практиці, яку схвалювала і Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України як суд касаційної інстанції у цивільних справах, переважала точка зору, що закон не передбачає такого способу захисту, як визнання торгів недійсними, а тому суди у задоволенні таких позовів стали відмовляти.

Після тривалих дискусій Верховний Суд України змінив своє бачення вирішення справ зазначеної категорії і висловив правову позицію, викладену в ухвалі від 24 листопада 2010 р. у справі за позовом П.П. до П.М., закритого акціонерного товариства «Комерційний банк «ПриватБанк», Я.Л., відділу ДВС Івано-Франківського міського управління юстиції, спеціалізованого державного підприємства «Укрспецюст» про визнання недійсними договорів поруки та застави, прилюдних торгів та виселення. Залишаючи без змін ухвалене у цій справі рішення Тисменицького районного суду від 1 липня 2009 р., яким суд відмовив у задоволенні позову, Апеляційний суд Івано-Франківської області в ухвалі від 29 жовтня 2009 р. наголосив, що законом не передбачено такого способу захисту, як визнання торгів недійсними. Скасовуючи

¹ Ухвала Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 27 серпня 2003 р. // Вісник Верховного Суду України. — 2004. — № 1. — С. 3—5.

зазначені судові рішення з передачею справи на новий розгляд до суду першої інстанції, колегія суддів Верховного Суду України як суд касаційної інстанції вказала, що за результатами прилюдних торгів укладається договір купівлі-продажу, який, як і будь-який інший договір, може бути визнано недійсним із передбачених законом підстав². У подальшому таку правову позицію Верховний Суд України повторював неодноразово (наприклад, в ухвалі від 16 лютого 2011 р., постановленій в касаційному порядку у справі за позовом відкритого акціонерного товариства «Дрогобицьке АТП-14607» до відділу ДВС Дрогобицького міськрайонного управління юстиції, спеціалізованого державного підприємства «Укрспецюст» та Г., третя особа — державна податкова інспекція у Дрогобицькому районі, про визнання прилюдних торгів недійсними)³.

Як влучно зазначає О.О. Беляєва: «...торги є спеціальною процедурою, за допомогою якої укладається договір. Договір є результатом, а торги — засобом його досягнення. Самі по собі торги не тягнуть відчуження майна. Для цього необхідний договір купівлі-продажу, який, у свою чергу, є самостійним правочином»

На нашу думку, така правова позиція є правильною і відповідає положенням ст. 650 та ч. 4 ст. 655 Цивільного кодексу України (далі — ЦК). Як влучно зазначає О.О. Беляєва: «...торги є спеціальною процедурою, за допомогою якої укладається договір. Договір є результатом, а торги — засобом його досягнення. Самі по собі торги не тягнуть відчуження майна. Для цього необхідний договір купівлі-продажу, який, у свою чергу, є самостійним правочином»⁴.

Таку ж думку обстоює і Н.Р. Гуменюк, зазначаючи, що основною метою проведення торгів є укладення кінцевого договору з переможцем⁵. Цей же автор слушно зауважує, що згідно з п. 4.14 Тимчасового положення про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 27 жовтня 1999 р. № 68/5 та зареєстрованого в зазначеному міністерстві 2 листопада 1999 р. за № 745/4038 (далі — Тимчасове положення), торги закінчуються підписанням протоколу про результати торгів, який має силу

договору⁶. Такого ж висновку дійшли й відомі російські вчені-цивілісти В.В. Вітрянський⁷ та М.І. Брагинський⁸. Останній при цьому наголошує, що протокол повинен містити всі істотні умови договору купівлі-продажу⁹.

Отже, прилюдні торги є спеціальною процедурою, за результатами якої укладається договір купівлі-продажу. Такий договір як правочин можна визнати недійсним в судовому порядку з підстав недодержання в момент його вчинення стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами 1—3, 5 та 6 ст. 203 ЦК (ч. 1 ст. 215 зазначеного Кодексу).

Хто ж є сторонами цього договору? Щодо покупця за таким договором, то з його визначенням проблем не виникає, адже ним є переможець торгів, який і підписав протокол про їх результати. Інша справа з визначенням продавця. З цього приводу в науковій літературі та судовій практиці існує кілька точок зору. Першу з них обґрунтував Д.І. Мейєр. Він писав, що продавцем майна, яке реалізується з торгів у рамках виконання рішення суду, є власник майна, оскільки саме його майно продається, а держава не переносить на себе право власності на це майно і діє в зазначеному випадку від імені власника-боржника. Державний виконавець, на думку вченого, є в цій ситуації представником власника¹⁰.

Прилюдні торги є спеціальною процедурою, за результатами якої укладається договір купівлі-продажу. Такий договір як правочин можна визнати недійсним в судовому порядку з підстав недодержання в момент його вчинення стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами 1—3, 5 та 6 ст. 203 ЦК (ч. 1 ст. 215 зазначеного Кодексу)

В.В. Вітрянський¹¹ стороною укладеного в результаті прилюдних торгів договору вважає спеціалізовану організацію, що проводила торги. При цьому він керується формальною ознакою — саме представник цієї організації підписує протокол про результати торгів, який має силу договору.

Такий підхід критикує К.І. Скловський. На його думку, спеціалізована організація

² Справа № 6-615св10 / Архів Верховного Суду України за 2010 р.

³ Справа № 6-12341св09 / Архів Верховного Суду України за 2011 р.

⁴ Беляєва О.А. Аукционы и конкурсы. Комментарий судебно-арбитражной практики. — М., 2010. — С. 200.

⁵ Див.: Гуменюк Н.Р. Механізм укладення договору на торгах у виконавчому провадженні // Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права. — 2008. — Випуск 2. — С. 90.

⁶ Див.: Гуменюк Н.Р. — Зазнач. праця. — С. 90.

⁷ Гражданское право: В 4 т. — Т. 3: Обязательственное право / Отв. ред. Е.А. Суханов. — М., 2008. — С. 211.

⁸ Брагинский М.И. Конкурс. — М., 2005. — С. 50, 51.

⁹ Там само.

¹⁰ Мейер Д.И. Русское гражданское право: В 2 ч. — М., 2003. — С. 309.

¹¹ Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. — Книга вторая: Договоры о передаче имущества. — М., 2005. — С. 20.

самостійної позиції в цій ситуації мати не може, вона виконує волю державного виконавця на продаж речі, той встановлює її початкову ціну, а тому стороною договору є саме державний виконавець.

На думку ж М.І. Брагінського¹² та Л.О. Новосолової¹³, організатор торгів — спеціалізована організація — є стороною договору в тому разі, коли він виступає від свого імені. В інших випадках стороною договору є державний виконавець, від чийого імені виступає спеціалізована організація як організатор торгів.

Якщо на підставі укладеного спеціалізованою організацією з відділом ДВС договору ця організація під час укладення на торгах договору виступає представником відділу ДВС, то стороною такого договору є останній. Якщо ж, що буває практично завжди, спеціалізована організація виступає на торгах від власного імені на підставі укладеного з відділом ДВС договору, який за своїм змістом є договором комісії, то стороною такого договору є спеціалізована організація

Не відзначається одноманітністю в цьому питанні й судова практика як російських судів, свідченням чого є ряд прикладів, наведених С.В. Сарбашем¹⁴ та О.Б. Бабаєвим¹⁵, так і українських, для чого достатньо порівняти зазначені вище рішення Верховного Суду України.

На нашу думку, оскільки відповідно до п. 3.1 Тимчасового положення відділ ДВС укладає зі спеціалізованою організацією договір, яким доручає їй за визначену комісійну винагороду реалізацію майна, то йдеться про укладення між ними договору комісії (статті 1011—1013 ЦК). Договори комісії, як свідчить практика, укладаються фактично між відділами ДВС та спеціалізованими організаціями. За цими договорами відчужувачем за укладеним на торгах договором є спеціалізована організація як комісіонер. Разом з тим, оскільки відносини між відділом ДВС та спеціалізованою організацією регулюються саме укладеним між ними договором, то в кожному конкретному випадку, виходячи з його умов, слід знаходити відповідь на питання, хто саме є відчужувачем за укладеним на торгах договором.

Отже, якщо на підставі укладеного спеціалізованою організацією з відділом ДВС договору ця організація під час укладення на торгах

договору виступає представником відділу ДВС, то стороною такого договору є останній. Якщо ж, що буває практично завжди, спеціалізована організація виступає на торгах від власного імені на підставі укладеного з відділом ДВС договору, який за своїм змістом є договором комісії, то стороною такого договору є спеціалізована організація.

Підставами недійсності укладеного на торгах договору, виходячи зі змісту ч. 1 ст. 215 ЦК, є недодержання вимог закону в момент його укладення. Оскільки ж договір укладається на торгах, то підставами для визнання його недійсним є порушення встановлених законодавством правил проведення торгів. Як вважає О.О. Беляєва, до правил проведення торгів належать норми трьох видів: 1) ті, які визначають процедуру підготовки проведення торгів; 2) ті, які регулюють порядок їх проведення; 3) ті, які стосуються оформлення кінцевих результатів торгів¹⁶.

До порушення правил підготовки торгів слід віднести опублікування інформаційного повідомлення в неналежному виданні або порушення строку його опублікування (п. 3.5 Тимчасового положення), невідповідність змісту інформаційного повідомлення вимогам, встановленим п. 3.6 зазначеного положення. З цього приводу О.О. Беляєва вказує, що метою проведення публічних торгів є залучення якомога більшої кількості зацікавлених осіб для виявлення особи, яка пропонує найкращі для продавця умови придбання майна. Інформаційне повідомлення про майбутні торги є першою юридично значимою дією в усьому механізмі торгів, від нього залежить не лише легальність усієї подальшої процедури їх проведення, але й відповідь на питання, чи досягнуть торги своєї мети. Питання про те, чи є інформаційне повідомлення належним, слід вирішувати з урахуванням накладу, цільової аудиторії і способу поширення засобу масової інформації, а також інших обставин, за допомогою яких забезпечуються доступність участі в торгах потенційних покупців, зацікавлених у придбанні майна, що реалізується, а також масовість торгів.

Інформаційне повідомлення про проведення торгів, доведене неналежним способом або в неналежному друкованому засобі масової інформації, зменшує можливість участі в торгах потенційних покупців і, відповідно, впливає на

¹² Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. — Книга первая: Общие положения. — М., 2005. — С. 224.

¹³ Новосолова Л. А. Публичные торги и исполнительное производство // Закон. — 2005. — № 1. — С. 97.

¹⁴ Сарбаш С. В. Арбитражная практика по гражданским делам: Конспективный указатель по тексту Гражданского кодекса Российской Федерации. — Т. 1. — М., 2006. — С. 309, 597, 598.

¹⁵ Практика применения Гражданского кодекса РФ, части первой / Под общ. ред. В. А. Белова. — М., 2011. — С. 330—336.

¹⁶ Беляева О. А. Знач. праця. — С. 200.

формування ціни реалізації. Тому недотримання правил про поінформованість невизначеного кола осіб щодо проведення торгів слід кваліфікувати як істотне порушення процедури. Адже справді, в обов'язки організатора торгів входить якнайширше залучення зацікавлених осіб для участі в торгах, що перебуває в прямому причинно-наслідковому зв'язку з продажем майна за максимально високою ціною¹⁷.

Торги визнаються недійсними лише в тих випадках, коли під час їх підготовки і проведення були допущені порушення, що могли вплинути на результати торгів

Порушеннями порядку організації торгів Л.М. Наумова називає відмову допустити до участі в них учасників (чи їхніх представників), які виконали умови допуску до торгів (подали заяву про участь у торгах, сплатили реєстраційний та гарантійний внески та подали документи, що підтверджують сплату — п. 3.12 Тимчасового положення); допуск до участі в торгах учасників, які не виконали умов допуску до торгів (наприклад не сплатили реєстраційного та гарантійного внесків); порушення встановленої процедури проведення торгів¹⁸.

До порушень порядку оформлення результатів торгів ця ж автор відносить підписання протоколу про проведення прилюдних торгів особою, яка не є їх переможцем, або ж підписання цього протоколу на інших умовах, ніж це було запропоновано переможцем торгів¹⁹.

Укладений на торгах договір також може бути визнаний недійсним і з інших передбачених законом підстав, наприклад, як такий, що укладений під впливом помилки чи обману, укладений неуповноваженою особою або особою, чії повноваження обмежені установчими документами.

Разом з тим, слід погодитися з узагальненим висновком, зробленим В.В. Вітрианським, про те, що торги визнаються недійсними лише в тих випадках, коли під час їх підготовки і проведення були допущені порушення, що могли вплинути на результати торгів²⁰. Про це ж пише й О.В. Закарлюка²¹. Саме таку позицію

висловив і Верховний Суд України в одному із названих вище судових рішень²².

Також цілком правильним є твердження О.О. Беляєвої²³ та Ю.О. Тарасенка²⁴ про те, що підставою для визнання торгів недійсними є одночасна наявність двох фактів: порушення норм закону при проведенні торгів і порушення прав і законних інтересів особи, яка їх оспорує.

Порушення, допущені державним виконавцем при накладенні арешту на майно боржника, реалізоване в подальшому на торгах, не є підставою для визнання торгів недійсними, оскільки вони не пов'язані з порушенням правил проведення торгів. Не є такою підставою також і допущені порушення при проведенні оцінки майна, адже вона також здійснюється державним виконавцем до початку публічних торгів. Такі дії, як зазначає О.В. Закарлюка, можуть бути предметом інших самостійних позовів або скарг (про звільнення майна з-під арешту, визнання дій державного виконавця неправомірними тощо)²⁵.

Як і будь-який інший оспорюваний правочин, укладений на торгах договір купівлі-продажу відповідно до ч. 3 ст. 215 ЦК може бути оспорений його сторонами та іншими заінтересованими особами

Як і будь-який інший оспорюваний правочин, укладений на торгах договір купівлі-продажу відповідно до ч. 3 ст. 215 ЦК може бути оспорений його сторонами та іншими заінтересованими особами.

Щодо сторін договору йшлося вище — ними є переможець торгів і, залежно від змісту укладеного між ними договору, відділ ДВС або спеціалізована організація як організатор торгів.

Заінтересованою особою, за визначенням О.О. Беляєвої, є будь-яка особа, яка має конкретний майновий інтерес в оспорюванні результатів торгів²⁶. Схоже визначення дає і Ю.О. Тарасенко²⁷. Оспорюючи торги, пише О.О. Беляєва, позивач повинен довести суду конкретні факти порушення: 1) встановлених правил організації і проведення торгів; 2) його власних майнових прав і інтересів. У зв'язку з цим вона виділяє кілька критеріїв для

¹⁷ Беляєва О. А. Зазнач. праця. — С. 205, 206.

¹⁸ Коментарій к Федеральному закону «Об ипотеке (залоге недвижимости)» / Л.Н. Наумова. — М., 2008. — С. 797.

¹⁹ Там само.

²⁰ Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. — Книга первая: Общие положения. — С. 228.

²¹ Коментарій к Федеральному закону «Об исполнительном производстве» и практике его применения / Отв. ред. И.В. Решетникова. — М., 2009. — С. 461, 462.

²² Справа № 6-12341 св09 / Архів Верховного Суду України за 2011 р.

²³ Беляєва О. А. Зазнач. праця. — С. 199.

²⁴ Практика применения Гражданского кодекса РФ, части первой. — С. 1265.

²⁵ Коментарій к Федеральному закону «Об исполнительном производстве» и практике его применения. — С. 460, 461.

²⁶ Беляєва О. А. Зазнач. праця. — С. 208.

²⁷ Практика применения Гражданского кодекса РФ, части первой. — С. 1267.

визначення «заінтересованості» позивача в оспорюванні результатів торгів: 1) права і законні інтереси заінтересованої особи безпосередньо порушені оспорюваними торгами і (або) укладеним за їх результатами договором; 2) у результаті визнання торгів недійсними майнові інтереси заінтересованої особи будуть відновлені; 3) заінтересована особа отримає що-небудь (права, майно) в результаті проведення реституції після визнання торгів недійсними ²⁸.

Заінтересованою особою в оспорюванні укладеного на торгах договору може бути, зокрема, боржник. Його інтерес полягає в продажу майна за якомога вищою ціною з метою погашення заборгованості, а цей інтерес якраз і забезпечується дотриманням належного порядку організації і проведення публічних торгів

За цими критеріями заінтересованою особою в оспорюванні укладеного на торгах договору може бути, зокрема, боржник. Його інтерес полягає в продажу майна за якомога вищою ціною з метою погашення заборгованості, а цей інтерес якраз і забезпечується дотриманням належного порядку організації і проведення публічних торгів. Наприклад, порушення порядку розміщення інформаційного повідомлення про торги в засобах масової інформації зменшує можливість участі в торгах потенційних покупців і, відповідно, впливає на формування ціни реалізації. Аналогічним чином заінтересованими особами є стягувач, порушитель, іпотекодавець або власник переданого в іпотеку за договором іпотеки майна. Щодо іпотекодержателя, то, як зазначає Л.М. Наумова, він має право подавати такий позов лише в тому разі, якщо вирученої від продажу предмета іпотеки суми недостатньо для повного задоволення його вимог ²⁹.

Оспорити торги може і їх учасник, який у результаті порушень, допущених при організації і проведенні цих торгів, не був визнаний їх переможцем. Це можуть зробити й особи, які через допущені порушення не змогли взяти участі в торгах. Ними можуть бути як особи, які через порушення правил розміщення в засобах масової інформації інформаційного повідомлення про торги не змогли оформити свою участь в торгах, так і особи, які виконали всі вимоги, необхідні для участі в торгах, однак до участі в них допущені не були.

Крім загальних підстав визнання договору недійсним як сторона договору оспорити його може і переможець торгів у разі, якщо його через допущені порушення проведення торгів таким не визнано.

При розгляді цієї категорії справ доказуванню, як слушно зазначає Л.М. Наумова, підлягають: порушення норм закону при проведенні торгів; чи є ці порушення істотними та чи вплинули вони на результат торгів; порушення прав і законних інтересів позивача, який оспорує укладений на торгах договір ³⁰.

Відповідачами в такій справі повинні бути організатор торгів і особа, визнана їх переможцем. Не будучи стороною оспореного договору, боржник відповідачем у такій справі бути не може.

Як треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, до участі у справі повинні бути залучені відділ ДВС (якщо він не є стороною оспореного договору), інші учасники торгів, боржник і стягувач, іпотекодавець і іпотекодержатель, власник відчуженого майна (якщо він не є іпотекодавцем).

Цивільно-правовим наслідком визнання недійсним укладеного на торгах договору відповідно до ч. 1 ст. 216 ЦК є реституція — повернення сторін договору до первісного стану. В такому разі відчужене майно повертається організатору торгів для повторної організації і проведення торгів

Цивільно-правовим наслідком визнання недійсним укладеного на торгах договору відповідно до ч. 1 ст. 216 ЦК є реституція — повернення сторін договору до первісного стану. В такому разі відчужене майно повертається організатору торгів для повторної організації і проведення торгів. На практиці найбільш складним є питання про те, хто саме повинен повертати одержані від переможця торгів гроші: стягувач, відділ ДВС чи організатор торгів, яким є спеціалізована організація. Оскільки реституція регулює відносини лише між сторонами визнаного недійсним договору, то робити це повинен продавець за договором, яким майже завжди, як уже зазначалося вище, на підставі укладеного з відділом ДВС договору комісії є спеціалізована організація — організатор торгів. Саме таким шляхом останнім часом спрямовується судова практика і в Російській Федерації ³¹. Такий підхід

²⁸ Беляева О. А. Знач. праця. — С. 208.

²⁹ Коментарий к Федеральному закону «Об ипотеке (залоге недвижимости)». — С. 801.

³⁰ Коментарий к Федеральному закону «Об ипотеке (залоге недвижимости)». — С. 801.

³¹ Практика применения Гражданского кодекса РФ, части первой. — С. 328—336, 1270, 1271.

є справедливим, адже підставою визнання торгів недійсними є порушення порядку їх проведення, а проводить їх спеціалізована організація.

Норма ч. 2 ст. 388 ЦК, згідно з якою заборонено витребувати від добросовісного набувача майно, що було продане в порядку, встановленому для виконання судових рішень, регулює існуючі між сторонами спору речово-правові відносини, спрямована на унеможливлення витребування свого відчуженого на торгах майна боржником, і не перешкодає застосовувати наслідки недійсності договору — реституції — до сторін договору, якою боржник не є.

З метою запобігання помилковому розумінню та неоднаковому застосуванню закону при вирішенні судами справ зазначеної категорії, що спостерігалось останніми роками, законодавцю слід було б більш чітко регламентувати ці відносини як у ЦК, так і в Законі «Про виконавче провадження»

Позовна давність для оспорування укладеного на торгах договору є загальною. Якихось особливостей для цих випадків чинне законодавство не передбачає. Однак, на нашу думку, варто погодитися з Л.О. Новосоловою, яка зазначає, що за відсутності визначеного кола осіб, які можуть оспорити торги, зв'язок моменту початку перебігу позовної давності з моментом, коли позивач довідався або міг довідатися про порушення свого права при проведенні торгів, робить стан продавця та покупця вкрай невизначеним. Для забезпечення стабільності

результатів публічних торгів і гарантій прав покупця ця авторка слушно пропонує законодавчо закріпити норму про спеціальну скорочену позовну давність, яка до того ж повинна обчислюватися з моменту проведення торгів. За відсутності ж такого законодавчого положення доцільно виходити з того, що заінтересовані особи могли довідатися про допущені при проведенні торгів порушення в день їх проведення, адже публічне сповіщення про торги робить інформацію про них доступною і заінтересовані особи можуть вжити своєчасних заходів для усунення порушень своїх прав. Разом з тим, для випадків

кримінально караних порушень при проведенні публічних торгів доцільно встановити позовну давність більш тривалого строку³².

Зроблені у статті висновки, на мою думку, повністю відповідають і змісту, і духу закону. Однак

з метою запобігання помилковому розумінню та неоднаковому застосуванню закону при вирішенні судами справ зазначеної категорії, що спостерігалось останніми роками, законодавцю слід було б більш чітко регламентувати ці відносини як у ЦК, так і в Законі «Про виконавче провадження». До речі, саме такі норми цілком виправдано існують в ЦК (статті 447—449) та Федеральному законі Російської Федерації «Про виконавче провадження» (ст. 93).

³² Новосолова Л.А. Знач. праця. — С. 98.

Повідомлення

Верховний Суд України повідомляє про вилучення із розділу «Складні питання у судовій практиці щодо кредитних договорів» узагальнення «Судова практика розгляду цивільних справ, що виникають з кредитних правовідносин» («Вісник Верховного Суду України» №11(123) 2010, с. 22) абзацу такого змісту:

«У зв'язку з цим застосування Закону № 1023-XII «Про захист прав споживачів» до спорів, які виникають з кредитних правовідносин, можливе в тому разі, якщо предметом і підставою позову є питання надання інформації споживачеві про умови отримання кредиту, типи процентної ставки, валютні ризики, процедура виконання договору тощо, які передують укладенню договору. Після укладення договору між сторонами виникають кредитні правовідносини, тому до спорів щодо виконання цього договору зазначений Закон не може застосовуватись, а застосуванню підлягає спеціальне законодавство, що регулює кредитні правовідносини».

Зазначені зміни внесені у зв'язку із прийняттям Конституційним Судом України Рішення від 10 листопада 2011 р. № 15-рп/2011 у справі за конституційним зверненням громадянина Степаненка Андрія Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень пунктів 22, 23 ст. 1, ст. 11, ч. 8 ст. 18, ч. 3 ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів» у взаємозв'язку з положеннями ч. 4 ст. 42 Конституції України (справа про захист прав споживачів кредитних послуг).